E-jatkokirje 8.10.2015

Lakivaliokunta pyytää ulkoasiainministeriöltä kannanottoa seuraaviin asiantuntijakuulemisessa esille tulleisiin kysymyksiin ja huomioihin:

1. Kuuluuko TTIP-sopimus EU:n yksinomaiseen toimivaltaan vai onko toimivalta jaettu? Miten toimivallan jakautuminen vaikuttaa Suomen asemaan neuvotteluissa / sopimuksen hyväksymisessä?

   Neuvosto on myöntänyt 17.6.2013 komissiolle valtuudet (11103/13) neuvotella TTIP-sopimus jaettuun toimivaltaan kuuluvana. Syy tähän on se, että neuvosto katsoo sopimuksen investointisuojan olevan jaettua toimivaltaa. Neuvotteluvaltuuksissa todetaan, että investointeja "koskevien neuvottelujen tavoitteena on neuvotella investointien vapauttamista ja sijoitussuojaa koskevista määräyksistä, mukaan luettuna jaetun toimivallan alat kuten arvopaperisijoitusta, omaisuutta ja pakkolunastusta koskevat näkökohdat, lähtökohtana molempien osapuolten korkein tähän asti neuvottelema vapauttamisen ja suojan taso." Riippumatta siitä onko sopimus yksinomaista tai jaettua toimivaltaa niin komissio vastaa sille annetun mandaatin mukaisesti neuvotteluista ja kuulee neuvostoa kauppapoliittisessa komiteassa. Jäsenvaltiot eivät osallistu itse neuvotteluihin. Mikäli lopulta neuvotellun sopimuksen todetaan sisältävän jaettuun toimivaltaa kuuluvia kysymyksiä, tullaan sen hyväksymisestä laatimaan hallituksen esitys eduskunnalle, siltä osin kun se sisältää lainsäädännön alaan tai muutoin eduskunnan toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, niiltä osin kun ne kuuluvat jäsenvaltion toimivaltaan. Eduskunnan hyväksymistä edellyttävää määräystä Suomi voi soveltaa väliaikaisesti vasta sen jälkeen, kun eduskunnan hyväksyminen on saatu.

2. Ovatko investointisuoja ja sitä koskeva riitojenratkaisu välttämätön / tarpeellinen osa neuvoteltavana olevaa vapaakauppasopimusta? Mitä etuja Suomelle tästä koituu?

   Investointisuoja on osa komissiolle neuvotteluvaltuuksissa myönnettyä neuvottelukokonaisuutta ja se kuuluu myös Yhdysvaltojen tavoitteisiin. Neuvotteluissa kaikki alueet vaikuttavat toisiinsa ja investointisuojan poistaminen neuvotteluista voi vaikeuttaa neuvotteluja Suomelle tärkeissä aiheissa. Suomalainen elinkeinoelämä on todennut, että syrjimättömyys ei välttämättä toteudu yhtä hyvin kuin Suomessa ratkaistaessa riitoja amerikkalaisissa tuomioistuimissa. Sopimuksesta on siis hyötyä myös suomalaisille yrityksille näiden toimiessa Yhdysvaltojen markkinoilla.

3. Miksi sopimus perustaa ulkomaiselle investoijalle kotimaista/EU-sijoittajaa vahvemman aseman?

   Investointisuojasopimusten lähtökohta on se, että sijoittajalle tarjotaan tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu hänen tehdessään sijoituksen toiseen sopimusvaltioon, maan lakien ja määräysten mukaan. Tarjoamalla ulkomaiselle sijoittajalle sopimuksen suojan, tavoitteena on madaltaa kynnystä tehdä sijoituksia. Yksi pyrkimys on saada Suomeen enemmän amerikkalaisia sijoituksia. Samoin suomalaiset yritykset saavat vastaavan suojan toimiessaan ulkomailla. Riitojenratkaisumekanismi sisältyy jo voimassa oleviin Suomen kahdenvälisiin investointisuojasopimuksiin.

4. Siirtääkö sopimus julkisen vallan tehtävien ja toimien arvioinnin ulkomaille?

   Suomi sitoutuu kaikissa valtiosopimuksissaan niiden sisältämiin kansainvälisen oikeuden velvoitteisiin. Valtion tulee varmistaa että sen kansallinen lainsäädäntö on sopusoinnussa sen kaikkien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Valtiosopimuksiin sitoutuminen tapahtuu kuitenkin Suomen perustuslain edellyttämällä tavalla, siten että valtioiden kansainvälisoikeudellista suvereniteettia kunnioitetaan ja sen mukaisesti valtiot sitoutuvat valtiosopimuksiin sen sisältöisinä kuin ne täysivaltaisuutensa puitteissa sopivat. Mikäli Suomi rikkoisi jollain tavoin sopimusvelvoitteitaan (esimerkiksi siten, että sen viranomaiset olisivat nyt käsillä olevan neuvotteluehdotuksen sisältämien sopimusmääräysten vastaisesti pakkolunastaneet amerikkalaisen sijoittajan omaisuutta ilman siitä maksettavaa korvausta) ja joutuisi kansainväliseen riitojenratkaisuun, joka neuvotteluehdotuksen puitteissa olisi TTIP-tuomioistuin, saattaisi Suomi joutua vahingonkorvausvelvolliseksi yksittäisessä riidassa.

5. Ovatko sopimusmääräyksiin ehdotetut tarkennukset liittyen sääntelyoikeuteen riittävän täsmälliset ja selkeät? Antavatko ne riittävän suojan sopimusvaltioiden lainsäädäntövallalle ja lakien soveltamiselle? Toisaalta voiko käydä niin, että sääntelyoikeuden legitimiteetti tulee nykyistä enemmän riitojen kohteeksi,

kun asiasta määrätään entistä tarkemmin sopimuksessa? Vaarannetaanko muutoin investointisuojan vähimmäissisältöä (ks. EK)?

Kuten kaikki valtiosopimukset niin myös TTIP-sopimus asettaa rajat sääntelyoikeudelle, siinä mielessä että valtion tulee edellä kuvatuin tavoin varmistaa lainsäädäntönsä yhtäpitävyys kansainvälisoikeudellisen velvoitteen kanssa. Esimerkiksi Suomella ei olisi oikeutta säätää lakia, jolla amerikkalainen omaisuus Suomessa pakkolunastetaan ilman perusteita ja ilman korvausta. Suomella ei myöskään olisi oikeutta säätää lakia, jolla ainoastaan amerikkalaiset toimijat velvoitetaan tekemään jotain mutta suomalaisia tai muita ei. Tämä ei kuitenkaan koske kansalliseen turvallisuuteen liittyviä toimia. Koska Suomi ja Yhdysvallat ovat oikeusvaltioita ja riski tällaiseen lainsäädäntöön on minimaalinen, on lainsäädäntöoikeus mahdollista määritellä laajasti. Sen sijaan niiden valtioiden kanssa, jossa oikeusvaltioperiaate saattaa olla heikommalla tasolla, tulisi lainsäädäntöoikeus määritellä sopimuksessa tarkasti.

6. Miksi ulkomaisen sijoittajan ja valtion väliset riidat tulee ratkaista muualla kuin kansallisissa tuomioistuimissa – ottaen huomioon mm. USA:n ja Australian välinen sopimus?

   Sopimusten määräysten tavoitteina ovat lähinnä ulkomaisiin sijoituksiin kohdistuvan mielivaltaisen kohtelun mahdollisuuksien vähentäminen ja sijoitusympäristön ennakoitavuuden lisääminen kohdemaassa. Sopimuksilla pyritään vähentämään ulkomaisiin sijoituksiin liittyvää poliittista maariskiä ja alentamaan siten yritysten sijoituskynnystä. Sopimuksella halutaan vaikuttaa myös ulkomaisiin sijoituksiin liittyviä rahoituskustannuksia alentavasti. Mahdollisuus ratkaista riidat kansainvälisessä välimiesmenettelyssä, eikä sopimusvaltion tuomioistuimissa, on yksi osa näitä tavoitteita.

7. Mikä on komission ehdottaman TTIP-tuomioistuimen ja sen toimivallan suhde EU:n tuomioistuimeen? Onko TTIP-tuomioistuin EU-oikeuden mukainen (ottaen huomioon EU:n tuomioistuimen lausunto EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen)?

   TTIP sopimuksen tämän hetkisellä komission neuvotteluehdotuksella ei vaikuteta EU tuomioistuimeen tai sen toimivaltaan.

8. Mikä on kansallisten tuomioistuinten ja komission ehdottaman TTIP- tuomioistuimen välinen suhde eri tilanteissa? Onko sopimusmääräyksissä otettu kantaa esim. seuraaviin:

   a) Jos sijoittaja saattaa asian vain kansalliseen tuomioistuimeen, onko päätös täytäntöön pantavissa ja tunnustetaanko se muissa sopimusvaltioissa?
   Kansallisissa tuomioistuimissa sovelletaan ja noudatetaan kunkin valtion kansallista lainsäädäntöä ja sitä koskevia toimeenpanosäännöksiä. Lähtökohtaisesti valtion kansallisten tuomioistuinten päätökset ovat toimeenpantavissa kyseisen valtion alueella. Valtiot voivat niin halutessaan myös keskenään sopia siitä että ne tunnustavat toisen valtion kansallisten tuomioistuinten antamat tuomioiden täytäntöönpanon omalla alueellaan. Käsillä olevassa neuvotteluehdotuksessa TTIP-tuomioistuimen tuomiot ovat sopimuksen osapuolia sitovia ja osapuolet tunnustavat sopimuksessa niiden sitovuuden sekä täytäntöönpanon.

   b) Jos sijoittaja saattaa asian TTIP-tuomioistuimen käsiteltäväksi sen jälkeen kun asiasta on saatu kansallisen tuomioistuimen ratkaisu, miten jutun vireillepano TTIP-tuomioistuimessa vaikuttaa kansallisen tuomioistuimen ratkaisun täytäntöönpanokelpoisuuteen ja tunnustamiseen? Jos TTIP-tuomioistuin tällöin päätyy erilaiseen ratkaisuun kuin kansallinen tuomioistuin, kummalla on etusija?
   Neuvotteluehdotuksen mukaan TTIP-tuomioistuin soveltaa vain sopimusmääräyksiä ja sopimuksen osapuolten välillä sovellettavia muita kansainvälisen oikeuden määräyksiä. Osapuolten kansallinen oikeus ei näin ollen ole osa sovellettavaa oikeutta. Neuvotteluehdotuksessa on edelleen tarkennettu, että TTIP-tuomioistuin voi arvioida kansallista lainsäädäntöä ainoastaan tosiasiana ja tällöin sen on seurattava vallitsevaa kansallisen tuomioistuimen kansalliselle lainsäädännölle antamaa tulkintaa. Kuten seuraavan kysymyksen alussa todetaan, on neuvotteluehdotuksen lähtökohtana sovellettavien säännösten eriyttäminen.

9. Mitä sovellettavien säännösten eriyttäminen komission ehdottamalla tavalla tarkoittaa? Voiko TTIP-tuomioistuin soveltaa asiaan vain kansainvälisen oikeuden säännöksiä ja sopimusmääräyksiä ottaen kansallisen lainsäädännön vain tosiasiana, jos asiassa ei ole annettu kansallisen tuomioistuimen ratkaisua? Miten TTIP-tuomioistuin saa selon kansallisen lainsäädännön sisällöstä ja sen tulkinnasta, jos kansallisen tuomioistuimen ratkaisua ei ole? Onko mahdollista, että TTIP-tuomioistuin perustaa näkemyksensä

virheelliseen näkemykseen kansallisesta lainsäädännöstä? Onko valitusmahdollisuus tällöin valtion käytössä?

Neuvotteluehdotuksen mukaan säännösten eriyttäminen tarkoittaa sitä että TTIP-tuomioistuimen toimivaltaan kuuluu vain sopimusmääräykset ja sopimuksen osapuolten välillä sovellettavat muut kansainvälisen oikeuden määräykset (kts. vastaus edelliseen kysymykseen). Ehdotuksen mukaan se merkitys joka annetaan kansalliselle oikeudelle TTIP-tuomioistuimessa sen käsitellessä tiettyä tapausta, ei ole sitova kyseisen sopimusosapuolen kansallisia tuomioistuimia, eikä TTIP –tuomioistuimen toimivaltaan myöskään kuulu määrittää osapuolen tekemän toimen laillisuutta osapuolen kansallisen oikeuden mukaan. Investointisuojaosuuden sisältämä TTIP-tuomioistuinmenettely mahdollistaa investoijan valtiota vastaan nostamat kanteet.

10. Ovatko TTIP-tuomarit päätoimisia vai voivatko olla sivutoimisia?

Ehdotuksen mukaan TTIP-tuomioistuimen tuomarit, valituksi tultuaan, sitoutuvat olemaan käytettävissä kuuden vuoden ajan. Tämä toimikausi voidaan uusia yhden kerran. Tuomioistuin käsittelee tapaukset kolmen tuomarin kokoonpanoissa, kun yhteensä ensimmäisessä asteessa TTIP-tuomioistuimessa olisi 15 tuomaria ja valitus asteessa kuusi tuomaria. Näin ollen tuomioistuimen toiminnan aktiivisuus ja myös tuomareilta vaadittava työpanos riippuu pitkälti mahdollisten tapausten määrästä. Tuomareiden tulee olla itsenäisiä, korkean etiikan omaavia omassa valtiossaan oikeudellisiin virkoihin päteviä henkiöitä, eikä heillä saa olla minkäänlaista intressiristiriitaa toimissaan.

11. Kuinka suuria oikeudenkäyntikulut keskimäärin investointiriidoissa ovat? Miten oikeudenkäyntikuluvastuu jakautuu nyt neuvoteltavassa sopimuksessa?

Suomi ei ole ollut investointiriidan vastaajana, joten on hyvin vaikea esittää arviota keskimääräisistä oikeudenkäyntikulujen summasta osaltamme. Kustannukset riippuvat pitkälti tapauksen yksityiskohdista, sen laajuudesta ja mahdollisesta kestosta. Tuomareille maksettavat varallaolokorvaukset vahvistaa sopimuksen alainen komitea, tämän hetkisessä neuvotteluehdotuksessa on mainittu tuomareiden varallaolokorvaukseksi 2000 euroa kuukaudessa ja valitusasteessa 7000 euroa kuukaudessa (ylläpitokustannuksien osalta katso kysymyksen 13 vastaus).

12. Jos Suomi joutuu vastaajaksi TTIP-tuomioistuimeen, miten vastuu jutun ajamisesta ja kuluista jakautuu Suomen ja EU:n välillä?

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa ((EU) No 912/2014) investointisuojasopimusten korvausvastuumekanismista riitojenratkaisuun liittyvästä kanteesta aiheutuva korvausvastuu kohdennetaan siten, että unioni kantaa korvausvastuun unionin elimen tekemästä sopimusrikkomuksesta. Jäsenvaltio kantaa korvausvastuun omista toimistaan, paitsi jos toimenpidettä edellytetään unionin lainsäädännössä. Jäsenvaltion olisi kuitenkin kannettava korvausvastuu myös unionin lainsäädännössä edellytetystä kohtelusta tapauksissa, joissa tällainen kohtelu on tarpeen, jotta voidaan korjata jo aiemmin tapahtunut unionin lainsäädännön rikkominen. Asetuksen mukaan jäsenvaltio voi myös halutessaan kantaa korvausvastuun tilanteissa, joissa unioni toimii vastaajana. Riitojen käsittelyn osalta unioni toimii vastaajana, kun riita koskee unionin takaamaa kohtelua. Mikäli riita koskee jonkin jäsenvaltion kokonaan tai osittain takaamaa kohtelua jäsenvaltio voi toimia vastaajana kanteessa, paitsi jos komissio päättää, että unionin olisi toimittava vastaajana. Jäsenvaltio itse voi myös pyytää unionia toimimaan vastaajana.

13. Kuinka suuri on Suomen osuus TTIP-tuomioistuimen ylläpitokuluista?

Komission mukaan ylläpitokustannukset maksetaan unionin budjetista.

14. Kuinka pitkän ajan vähintään TTIP-tuomioistuimen perustaminen vie?

Neuvottelut Yhdysvaltojen kanssa ovat vielä täysin alkuvaiheessa. Ainoastaan yksi investointisuojaa koskeva neuvottelukierros on käyty käsillä olevan neuvotteluehdotuksen pohjalta. Tästä syystä vastausta tähän kysymykseen on hyvin vaikea antaa. On myös huomioitava, että sopimuksen ollessa sekasopimus sen investointisuojaa ja riitojenratkaisua koskevat osat tulevat voimaan vasta sitten kun sopimus on hyväksytty Euroopan parlamentissa, Yhdysvalloissa ja kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa.+++